

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ВІДДІЛ ОСВІТИ КОМУНАРСЬКОГО РАЙОНУ
ДЕПАРТАМЕНТУ ОСВІТИ І НАУКИ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
«КОМУНАРСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР МОЛОДІ ТА ШКОЛЯРІВ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Закладу позашкільної
освіти «Комунарський районний
центр молоді та школярів»
Запорізької міської ради

№ 23/08-2023 №67-0
Директор ЗПО «КРЦМтаШ» ЗМР
Михайло ХВАСТИК

Навчальна програма з позашкільної освіти
науково-технічного напрямку
Arduino

1 рік навчання

початковий рівень - 1 рік

м. Запоріжжя – 2023

Укладач:

Ачкасов Владислав Вадимович - керівник гуртка Закладу позашкільної освіти «Комунарський районний центр молоді та школярів» Запорізької міської ради.

Рецензенти:

Тригуб Наталія Григорівна - методист Закладу позашкільної освіти «Комунарський районний центр молоді та школярів» Запорізької міської ради;

Пушкаш Надія Анатоліївна - методист Закладу позашкільної освіти «Комунарський районний центр молоді та школярів» Запорізької міської ради.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розвиток сучасного виробництва дало поштовх такому напрямку як мікроелектроніка. Все більше пристроїв з'являється у навколишньому світі, які містять у собі електричні компоненти, датчики та інші елементи. Але, в Україні існує недостатня забезпеченість інженерними кадрами, які працюють у сфері мікроелектроніки. У зв'язку з цим, є необхідність підвищити професію інженера і вести ефективну планомірну роботу з підлітками з профорієнтації.

Навчальна програма з позашкільної освіти науково-технічного напрямку (Arduino) спрямована на популяризацію науково-технічних галузей, розширення і поглиблення знань з інформатики та програмування, фізики, математики; умінь проєктування моделей, підготовку вихованців середнього шкільного віку до вивчення мов програмування для створення програмних засобів, розуміння принципів подання алгоритмів та способів їх реалізації тощо. Заняття з даного напрямку дають підліткам відчувати творчий шлях від «ідеї» до її «реалізації», тобто весь виробничий цикл. Мікроелектроніка є ефективним методом для вивчення важливих галузей науки, технології, конструювання, математики та входить у нову міжнародну освітню парадигму - STEM-освіту (Science, Technology, Engineering, Mathematics).

Інтерес підростаючого покоління до мікропроцесорів, програмування і бажання засвоїти сучасну радіо і мікроелектроніку робить педагогічно доцільним ознайомлення вихованців з основами знань у цих сферах, використовуючи технології сучасного рівня. Вивчення взаємодії електронних пристроїв надасть нове поле для творчої діяльності вихованців.

Актуальність програми обумовлена вимогами часу і полягає у формуванні мотивації у вихованців до опанування інженерно-технічних спеціальностей, можливого продовження навчання у вищих навчальних закладах, а також подальшої роботи на підприємствах з інженерно-технічних спеціальностей.

Дана програма є першим кроком у процесі знайомства вихованців з програмуванням та мікроелектронікою. Мультимедійне середовище Scratch сформувати у дітей стійкий інтерес до програмування, відповідає всім сучасним

вимогам об'єктивно орієнтованого програмування. Серед Scratch дозволяє сформувати навички програмування, розкрити технологію програмування. За допомогою платформи Arduino вихованець може створити різні проєкти і запрограмувати їх на виконання певних функцій.

Педагогічна доцільність програми полягає в тому, що дана програма дозволить виявити зацікавлених вихованців, які мають зацікавленість до технічних знань, надати їм допомогу у формуванні стійкого інтересу до побудови радіоелектронних схем і програмування мікропроцесорної техніки. У результаті її успішної реалізації очікується збільшення числа бажаючих продовжити своє навчання у профільних закладах вищої та середньої ланки.

Новизна програми полягає в тому, що основний акцент у засвоєнні змісту програмного матеріалу робиться на використання проєктної діяльності і самостійність у створенні проєктів та технічних моделей, що дозволяє отримати повноцінні та кокурентноспроможні продукти. Проєктна діяльність, яка використовується в процесі навчання, сприяє розвитку основних компетентностей вихованця (практична, пізнавальна, творча, соціальна), а також забезпечує зв'язок процесу навчання та практичної діяльності за рамками освітнього процесу. При виготовленні моделей вихованці стикаються з вирішенням питань побудови радіотехнічних та електронних схем, у них виробляється інженерний підхід до вирішення проблем.

Мета програми - навчити вихованців принципам і методам розробки, конструювання та програмування керованих електронних пристроїв на базі обчислювальної платформи Arduino (Ардуіно), основам програмування у візуальному середовищі програмування Scratch (Скретч) Arduino IDE і Processing, розвиток у вихованців науково-технічних творчих здібностей і формування стійкої мотивації до технічної творчості.

Завдання програми полягають у формуванні сучасних компетентностей, визначених Концепцією Нової української школи:

Пізнавальної компетентності, яка полягає у:

- знанні правил роботи з ПК;

- засвоєнні вихованцями початкових технічних і технологічних знань з робототехніки;
- ознайомленні зі світом техніки, принципами роботи простих механізмів, технічним конструюванням, основами програмування та робототехніки;
- знанні правил безпечної роботи з мікроконтролером Arduino, радіодеталлями, датчиками, сенсорами;
- засвоєнні основних принципів конструювання та програмування;
- засвоєнні способів і прийоми з'єднань радіо електричних деталей;
- засвоєнні основних команд та особливостей програмування у середовищі Processing;
- знанні понять про змінні та їх типи даних;
- знанні принципів роботи з консолью;
- засвоєнні команд побудування простих та складних фігур;
- засвоєнні прийоми обробки даних з масивів.

Практичної компетентності, яка полягає у:

- формуванні у вихованців початкових знань з інформатики, фізики, математики; умінь проектування моделей роботів та їх збирання, побудови та програмної реалізації алгоритмів, навичок роботи в середовищі операційної системи та графічних мов програмування;
- вмінні самостійно вирішувати технічні завдання в процесі конструювання моделей (вибір матеріалу, планування майбутніх дій, самоконтроль, вміння застосовувати отримані знання, прийоми і досвід конструювання моделі та інших об'єктів і т.д.); будову функції та її структуру;
- вмінні шифрувати дані;
- вмінні грамотного використання ресурсів мікроконтролера;
- вмінні працювати з різними видами мікроконтролерів;
- вмінні здійснювати пошук потрібної інформації і засвоєння необхідних знань з інформаційного простору;
- вмінні встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;

- вмінні здійснювати вибір найбільш ефективних способів вирішення завдань в залежності від конкретних умов;
- вмінні встановлювати і порівнювати різні точки зору, перш ніж приймати рішення і робити вибір;
- вмінні розуміти написаний програмний код управління пристроєм і модифікувати його для змінених умов завдання;
- вмінні самостійно налагоджувати програмний код, використовуючи, зокрема, такі кошти як моніторинг показників датчиків, значень змінних тощо;
- вмінні спостерігати і аналізувати результат роботи, самостійно знаходити помилки і виправляти їх.

Творчої компетентності, яка полягає у:

- розвитку технічної культури вихованців, набутті досвіду власної конструкторської, винахідницької, дослідницької та експериментальної діяльності;
- створенні та презентації власного проєкту;
- розвитку конструкторських здібностей, просторового й логічного мислення, творчої ініціативи та самореалізації, вмінні творчо підходити до вирішення завдання та застосовувати знання з різних шкільних предметів;
- вихованню культури праці, творчої ініціативи;
- формуванню стійкого інтересу до технічної творчості.

Соціальної компетентності, яка сприяє:

- розвитку позитивних якостей емоційно-вольової сфери особистості: працелюбства, наполегливості, відповідальності;
- створенню умов для самореалізації, соціальної адаптації вихованців, розвитку вміння викладати думки в чіткій логічній послідовності, відстоювати свою точку зору, аналізувати ситуацію і самостійно знаходити відповіді на питання шляхом логічних міркувань.

Успішність реалізації навчальної програми залежить від багатьох чинників: умов навчання, матеріально-технічної бази, форм та методів навчання тощо.

Отже, програма є модульною, однорівневою – початковий рівень, розрахована на 1 рік навчання та 144 години на рік. Охоплює дітей віком 9 - 10 років. Навчальний рік у гуртку починається 1 вересня і закінчується 31 травня. Набір до груп здійснюється з 1 по 15 вересня.

Зарахування до гуртку здійснюється на підставі заяви батьків, або осіб, які їх замінюють. Головною умовою для навчання в гуртку є володіння вихованцями певними знаннями і вміннями щодо інформаційно-комунікативних технологій.

Періодичність занять - 2 рази на тиждень по 2 години. Тривалість безперервної безпосередньо освітньої діяльності становить 45 хвилин. Наповнюваність груп становить 10-15 вихованців.

Програма передбачає варіативність технологій, методів, форм навчання. В процесі організації освітнього процесу поряд із традиційними технологіями навчання застосовуються інноваційні, до яких відносяться: ігрові технології навчання, інтерактивні методи групового навчання, проблемні методики з розвитку критичного і системного мислення, проєктний метод, проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, дослідницькі, частково-пошукові) методи навчання тощо.

Програмою передбачено теоретичні і практичні години. На кожному занятті поєднується теорія та практика.

Для відстеження динаміки засвоєння програми і аналізу результатів освітньої діяльності здійснюється контроль з боку педагога, взаємоконтроль, самоконтроль.

Моніторинг навчальних результатів вихованців здійснюється протягом усього навчального року і включає первинну діагностику, а також проміжну і підсумкову.

Вступний контроль (первинна діагностика) проводиться на початку навчального року (вересень) для визначення рівня підготовки вихованців, які вступили до гуртку.

Поточний контроль здійснюється у процесі проведення кожного заняття. Спрямований на закріплення теоретичного і практичного матеріалу з певних тем.

Для здійснення рівня засвоєння змісту програми здійснюється проміжний і підсумковий контроль. Проміжний контроль проводиться у кінці семестру, підсумковий у кінці навчального року.

Контроль знань проводиться у формі тестових завдань і творчих робіт. Оцінювання є вербальним.

Критеріями оцінювання рівня засвоєння програми є:

- відповідність рівня теоретичних знань, практичних умінь вихованців програмним вимогам;
- самостійність роботи;
- осмислення дій;
- відповідність практичної діяльності програмним вимогам;
- вміння презентувати і захистити власний творчий продукт.

Програма передбачає дотримання вихованцями самостійних завдань, що дозволить оцінити рівень засвоєння матеріалу і розуміння структури та функціонування досліджуваних механізмів.

Творча і проєктна діяльність передбачає наявність деяких критеріїв, за якими можна оцінити діяльність вихованців:

1. Предметність:

- відповідність форми і змісту проєкту поставленій меті;
- розуміння вихованцем проєкту в цілому (не тільки своєї частини групової роботи).

2. Змістовність:

- опрацювання теми проєкту;
- вміння знаходити, аналізувати і узагальнювати інформацію;
- кількість практичних пропозицій;
- доступність презентації.

3. Оригінальність:

- нестандартність, креативність;
- рівень дизайнерського рішення;
- форма подання (макет, розповідь, комп'ютерна презентація тощо).

4. Практичність:

- можливість використання проєкту в різних областях діяльності;
- міждисциплінарна застосовність.

5. Новаторство:

- ступінь самостійності в процесі роботи;
- успішність презентації.

Початковий рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Знакомство з електронікою в Tincercad	8	4	12
3.	Програмування Arduino за допомогою Scratch. Логічні операції. Алгоритми	8	12	20
4.	Програмування мікроконтролерів та плати Arduino	20	28	48
5.	Керування сервоприводами, двигунами та великим навантаженням	2	6	8
6.	Датчики. Їх особливості та застосування	4	10	14
7.	RGB лента. Адресація	2	8	10
8.	Проектна діяльність. Презентація проєктів	6	22	28
9.	Підсумок	-	2	2
	Разом	52	92	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Особливості середовища розробки. Орфографія написання програми. Правила безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Написання першої програми.

2. Знайомство з електронікою в Tinkercad (12 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з електричними схемами, підключення світлодіодів в Tinkercad.

Практична частина. Складання, програмування, налагодження та тестування моделей, керування двигуном кнопкою.

3. Програмування Arduino за допомогою Scratch. Логічні операції. Алгоритми (20 год.)

Теоретична частина. Введення в середовище розробки Scratch, логічні операції.

Практична частина. Реалізація логічних операцій за допомогою Scratch, розробка схеми гірлянди, створення програмного коду для гірлянди.

4. Програмування мікроконтролерів та плати Arduino (48 год.)

Теоретична частина. Знайомство з мікроконтролером на базі Arduino, вбудовані функції Arduino та їх призначення, режими роботи пінів та типи сигналів, команди введення та зчитування сигналів, ознайомлення з командою затримки, поняття про змінні та їх призначення, типи даних змінних, введення у поняття «Цикли», цикл «while» та його застосування, цикл «for» та його застосування, знайомство з світлодіодними матрицями, команди if – else та їх застосування, ознайомлення з масивами, одновимірний масив, багатовимірні масиви.

Практична частина. Застосування вбудованих функцій Arduino, виведення та зчитування цифрових сигналів, блимання світлодіодом, змінні та їх застосування, створення електричної схеми «Бігунок», програмування схеми

«Бігунок», анімація на світлодіодних матрицях, робота з потенціометром, розробка регулятора яскравості світлодіода, розробка регулятора мерехтіння світлодіода, розробка регулятора на основі потенціометра з світлодіодною індикацією.

5. Керування сервоприводами, двигунами та великим навантаження (8 год.)

Теоретична частина. Керування великого навантаження за допомогою транзистора, керування великим навантаженням за допомогою реле.

Практична частина. Керування та перший запуск двигуна постійного струму, розробка схеми шасі машинки на дистанційному керуванні, програмування шасі машинки на дистанційному керуванні, поворотний механізм шасі за допомогою сервопривода.

6. Датчики. Їх особливості та застосування (14 год.)

Теоретична частина. Аналогові сигнали, передача даних через інфрочервоний порт.

Практична частина. Датчик температури, датчик відстані, датчик кольору, інфрачервоний датчик, пульт керування на інфрачервоному датчику.

7. RGB стрічка. Адресація (10 год.)

Теоретична частина. RGB стрічка та робота з нею.

Практична частина. Анімація на RGB стрічці, розробка та програмування схеми анімація на RGB матриці 8 на 8 пікселів.

8. Проектна діяльність. Презентація проєктів (28 год.)

Теоретична частина. Хронологія розробки власного проєкту.

Практична частина. Складання, програмування, налагодження та тестування моделей.

9. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підведення підсумків. Аналіз роботи за рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила техніки безпеки;
- правила безпечної роботи з мікро контролером Arduino, радіодеталями, датчиками, сенсорами;
- правила роботи з ПК;
- правила і порядок читання схеми складання і наочного зображення;
- основні прийоми конструювання;
- принципи програмування Arduino;
- способи і прийоми з'єднання деталей (комбіновані з'єднання, раціональну послідовність операцій по збірці деталей);
- інтерфейс і основні команди середовища програмування Scratch;
- основні принципи конструювання і програмування;
- принципи роботи бездротових датчиків;
- принципи руху вздовж лінії;
- призначення пропорційної, інтегральної і диференціальної складової в ПД-регулятор;
- принципи пошуку виходу з лабіринту;

Вихованці мають вміти:

- зібрати і підключити до мікроконтролеру проєкт за запропонованою схемою;
- підключати сенсори, двигуни та інші елементи, необхідні для складання проєкту;
- самостійно вирішувати технічні завдання в процесі конструювання моделей (вибір матеріалу, планування майбутніх дій, самоконтроль, вміння застосовувати отримані знання, прийоми і досвід конструювання моделі та інших об'єктів);
- здійснювати програмування моделей за заданою схемою;
- створювати конкурентоспроможний продукт;

- здійснювати пошук потрібної інформації і засвоєння необхідних знань з інформаційного простору;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- здійснювати вибір найбільш ефективних способів вирішення завдань в залежності від конкретних умов;
- встановлювати і порівнювати різні точки зору, перш ніж приймати рішення і робити вибір;
- створювати і перетворювати моделі і схеми для вирішення завдань;
- розуміти задані схеми («принципова схема» і «схема на макетке») електронних пристроїв і відтворювати їх на макетній платі;
- розуміти призначення елементів, їх функцію;
- розуміти правила з'єднання деталей в єдиний електричний ланцюг;
- розуміти написаний програмний код управління пристроєм і модифікувати його для змінених умов завдання;
- самостійно налагоджувати програмний код, використовуючи, зокрема, такі кошти як моніторинг показників датчиків, значень змінних тощо;
- записувати налагоджений програмний код на плату Arduino;
- спостерігати і аналізувати результат роботи, самостійно знаходити помилки і виправляти їх.

Вихованці мають набути досвід:

- логічно доводити твердження, висувати гіпотези і розуміти необхідність їх перевірки;
- здійснювати взаємний контроль і надавати необхідну взаємодопомогу;
- висловлювати свої думки в усному мовленні, презентувати власний творчий продукт;
- виконувати пошук, відбір, аналіз, систематизацію і класифікацію інформації;
- самостійно використовувати різноманітні інформаційні джерела і самостійно створювати проекти;

- співпрацювати зі своїми однолітками, розподіляти обов'язки під час колективної роботи;
- переносити отримані знання, вміння й досвід роботи у нову ситуацію;
- розвивати конструкторські здібності;
- власної творчої діяльності;
- проявляти творчу ініціативу;
- творчо і креативно вирішувати певні завдання;
- інтересу до технічної творчості.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

- Обладнаний меблями кабінет;
- Мікроконтролери ардуіно – 15 шт.
- Набори деталей ардуіно.
- Ноутбук – 10 шт.
- Фліпчарт – 1 шт.
- Телевізор – 1 шт.

ЛІТЕРАТУРА

Інтернет-ресурси

1. <http://arduino.ua/>
2. https://balka-book.com/ua/mikrokontrolleryi_arduino-1360/arduino_ot_azov_programmirovaniya_do_sozdaniya_prakticheskikh_ustroystv-77520
3. <https://uk.fmuser.net/content/?9354.html>
4. <https://arduino.ua/prod1103-izychaem-arduino-instrymenti-i-metodi-tehnicheskogo-volshebstva-djeremi-blym>
5. https://xn--j1ae.com/ua/p2135549194-osnovy_arduino.html?source=merchant_center&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwq86wBhDiARIsAJhuphlcYWzAAIQb2WocjTrRy_9g15b2CxG5kxWLZDLYVm_nHqj_b4KUwzOoaAlaLEALw_wcB
6. https://knushop.com.ua/index.php?route=product/product&product_id=2590&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwq86wBhDiARIsAJhuphkWH3YrSfCfTjGbv-VcS1Q8WT-0PwKaX2jb1BGzIuaDnzKhd-toi2UaAqSLEALw_wcB